

KPI-brief

เกาะสนามงานสัมมนา

กระบวนการเลือกตั้งปัจจุบัน ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ : ถอดบทเรียนจากการศึกษาเชิงภูมิภาค

เมื่อเทียบกับประเทศประชาธิปไตยต้นแบบอย่างสหรัฐอเมริกาหรือหลายประเทศในยุโรปตะวันตกที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบมีตัวแทนตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 18 แล้ว ก็อาจกล่าวได้ว่าการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบมีตัวแทนในเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นประชาธิปไตยที่เพิ่งเกิดขึ้นได้ไม่นานและอยู่ในระหว่างการเรียนรู้และการพัฒนาเพื่อให้ประชาธิปไตยในประเทศมีความยั่งยืนมากขึ้น ทั้งนี้ การเลือกตั้งถือเป็นหนึ่งในกระบวนการที่สำคัญของประชาธิปไตยแบบมีตัวแทนเนื่องจากเป็นกระบวนการเริ่มต้นของการเลือกผู้แทนประชาชนไปทำ

หน้าที่ในองค์กรทางการเมือง ด้วยเหตุนี้การออกแบบกระบวนการการเลือกตั้ง (ตั้งแต่กฎหมายที่กำหนดกระบวนการการเลือกตั้ง องค์กรที่ทำหน้าที่กำกับดูแลการเลือกตั้ง ที่มีหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย ตลอดจนการกำหนดกติกาในการหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้ง)

ถือเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่กำหนดความเป็นอิสระและเป็นธรรมของการเลือกตั้งอันนำไปสู่การได้ผู้แทนที่สามารถใช้อำนาจทางการเมืองได้อย่างสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของประชาชนได้ อีกทั้งยังเป็นตัวสะท้อนให้เห็นการพัฒนาประชาธิปไตยในประเทศนั้น ๆ ได้อีกด้วย

11 2566

ในเวทีการสัมมนา นี้ เป็นการอภิปรายและแลกเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับกระบวนการเลือกตั้งของ 5 ประเทศในเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยวิทยากรที่มีผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตยและกระบวนการเลือกตั้ง ได้แก่ Cleo Anne A. Calimbahin จาก De La Salle University, Manila ซึ่งนำเสนอกรณีศึกษาการเลือกตั้งของประเทศฟิลิปปินส์, Khoo Ying Hooi จากมหาวิทยาลัยมลายา (University Malaya, Kuala Lumpur) ซึ่งนำเสนอกรณีศึกษาการเลือกตั้งของประเทศมาเลเซีย, Deasy Simandjuntak จากสถาบัน Yusof Ishak ประเทศสิงคโปร์ ซึ่งนำเสนอกรณีศึกษาของประเทศอินโดนีเซีย, Chandarin Chum จาก Cambodian Institute for Democracy ประเทศกัมพูชา ผู้นำเสนอกรณีศึกษาของประเทศกัมพูชา และ ศาสตราจารย์ ดร. สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์ จากคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่กล่าวถึงกรณีของการเลือกตั้งในประเทศไทย โดยรายละเอียดทั้งหมดสามารถสรุปได้ ดังนี้

กระบวนการเลือกตั้ง : จุดเริ่มต้นของการได้ผู้แทนที่อิสระและเป็นธรรม และการตื่นตัวของประชาชน

วิทยากรทุกท่านได้ชี้ให้เห็นการนิยามคำว่า “กระบวนการการเลือกตั้ง” ไว้ตรงกันว่ากระบวนการเลือกตั้งไม่ได้หมายความถึงแค่การจัดการเลือกตั้งภายในวันที่มีการเลือกตั้งเท่านั้น แต่ยังหมายถึงกระบวนการทั้งหมดที่เริ่มต้นขึ้นตั้งแต่มีการประกาศการเลือกตั้ง การหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้ง การกำกับดูแลให้การหาเสียงเป็นไปตามกติกา ตลอดจนการวินิจฉัยข้อร้องเรียนของผู้สมัครรับเลือกตั้ง จนถึงการประกาศผลการเลือกตั้งด้วย

ประเด็นที่วิทยากรกล่าวถึงมากที่สุดในงานสัมมนา คือ **ประเด็นเกี่ยวกับการหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้ง** โดย Cleo Anne A. Calimbahin ได้กล่าวถึงกระบวนการการเลือกตั้งที่เกิดขึ้นในประเทศฟิลิปปินส์ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2565 ว่าการเลือกตั้งดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงการบริหารจัดการการเลือกตั้งที่ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร และแม้จะกล่าวว่าการเลือกตั้งดังกล่าวเป็นการเลือกตั้งที่อิสระแต่ก็ไม่ได้หมายความว่า การเลือกตั้งนั้นจะมีความเป็นธรรม เพราะมีข้อร้องเรียนมากมายต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งในประเทศฟิลิปปินส์ (COMELEC)

แต่การวินิจฉัยแต่ละเรื่องกลับใช้เวลานาน อีกทั้งคณะกรรมการการเลือกตั้งก็ไม่สามารถวินิจฉัยชี้ขาดได้ เพราะภายในคณะกรรมการเองยังไม่มีความเห็นที่ตรงกัน อีกทั้งกรรมการการเลือกตั้งบางคนยังมีส่วนเกี่ยวข้องในลักษณะเครือญาติกับผู้สมัครรับเลือกตั้งบางรายอีกด้วย ทั้งนี้ อาจารย์ Cleo ยังได้แสดงให้เห็นปัญหาเกี่ยวกับคณะกรรมการการเลือกตั้งที่มีจำนวนบุคลากรที่ไม่เพียงพอ ทำให้การบริหารจัดการการเลือกตั้งบริเวณคูหาการเลือกตั้งไม่เป็นที่พอใจของประชาชน

นอกจากนี้ ในส่วนของประเทศไทยนั้น ศ.ดร. สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์ ได้แสดงให้เห็นว่าในการเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมา ผู้สมัครรับเลือกตั้งมีการใช้วิธีการหาเสียงที่เป็นที่น่าสังเกตหลายอย่าง เช่น ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ไม่ได้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางอาจจะ

ไม่เขียนชื่อพรรคอย่างชัดเจนบนป้ายหาเสียง แต่กลับทำป้ายหาเสียงให้เหมือนกับพรรคการเมืองพรรคอื่นที่เป็นที่รู้จักมากกว่า และเมื่อประกอบกับบัตรเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตที่ไม่มีชื่อพรรคหรือชื่อของผู้สมัครในบัตรแล้ว ก็อาจทำให้ประชาชนเกิดความสับสนได้ หรือแม้แต่การกำหนดให้หมายเลขผู้สมัครแบบแบ่งเขตในพรรคเดียวกันมีหมายเลขที่ต่างกันไปในแต่ละเขตเลือกตั้ง และยิ่งต่างจากหมายเลขของพรรคในการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่ออีก ยิ่งทำให้เกิดความสับสนและกลายเป็นภาระของประชาชน

ส่วนกรณีของประเทศกัมพูชานั้น Chandarin Chum ก็ได้แสดงให้เห็นว่า กฎหมายเลือกตั้งยังคงมีปัญหาเพราะเป็นกติกาที่เอื้อประโยชน์ต่อการเลือกตั้งของบางพรรค อีกทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งไม่ว่าจะเป็นคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือศาลที่มีอำนาจวินิจฉัยข้อพิพาทเกี่ยวกับการเลือกตั้งก็ขาดความเป็นอิสระ

ส่วนในกรณีของประเทศมาเลเซียนั้น Khoo Ying Hooi แม้ว่ามาเลเซียจะเคยประสบปัญหาเรื่องกระบวนการการเลือกตั้งที่ไม่เป็นธรรมมาก่อน

แต่จากความตื่นตัวของประชาชนก็ได้เกิดการรวมกลุ่มประท้วงที่เรียกว่ากระบวนการ “Bersih” ซึ่งแปลว่า “สะอาด” (Clean) โดยมีการเรียกร้องให้ปฏิรูปการเลือกตั้งเรื่อยมาตั้งแต่ ค.ศ. 2007 ซึ่งส่งผลให้มีการปฏิรูปการเลือกตั้งในประเทศ และกระบวนการดังกล่าวนี้ก็ยังคงดำเนินอยู่ซึ่งมีการเปลี่ยนชื่อเรียกร้องตามสถานการณ์เพื่อให้เกิดการเลือกตั้งที่เป็นธรรม

ที่สำคัญ ในกรณีศึกษาของประเทศไทย ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย และประเทศมาเลเซียนั้น วิทยากรได้มีข้อสังเกตร่วมกันทุกคนว่า **ผู้สมัครรับเลือกตั้งได้มีการปรับแนวทางการหาเสียงโดยมีการใช้สื่อโซเชียลมีเดียมากขึ้น และมีการหาเสียงในลักษณะที่เป็นการสร้างฐานความนิยมตามแนวทางของผู้มีสิทธิเลือกตั้งรุ่นใหม่มากขึ้น** แต่ก็มีกระแสสะท้อนให้เห็นถึงข้อเสียของการใช้โซเชียลมีเดียในการบิดเบือนข้อมูลเพื่อหาเสียงเช่นกัน อย่างเช่นกรณีของประเทศฟิลิปปินส์ ซึ่ง Ferdinand Romualdez Marcos Jr. หรือที่ทุกคนเรียกว่า “บงบง มาร์กอส” ได้มุ่งใช้สื่อโซเชียลมีเดียในการหาเสียงเลือกตั้งและบิดเบือนข้อมูลบางประการเกี่ยวกับการกระทำความผิดในอดีตจนสามารถชนะการเลือกตั้งประธานาธิบดีได้

ผลของการเลือกตั้ง : ผู้แทนที่สามารถรักษาสัญญาตามเจตนาของประชาชน ?

เป็นที่น่าสังเกตว่า ทั้งกรณีศึกษาของประเทศฟิลิปปินส์ มาเลเซีย และอินโดนีเซีย ต่างชี้ให้เห็นถึงการสืบทอดอำนาจของกลุ่มผู้นำทางการเมืองเก่าหรือ “ตระกูลการเมือง” (Political Dynasty) ซึ่งยังคงมีอยู่ตลอดมา และเห็นได้อย่างชัดเจนที่สุดในกรณีของประเทศกัมพูชาที่ไม่ว่าจะเป็นกติกาการเลือกตั้ง กติกาการเมือง หรือแม้แต่องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง โดยทั้งหมดนี้ได้ทำให้เกิดการจัดตั้งรัฐบาลโดยพรรคการเมืองพรรคเดียวและคนเพียงคนเดียวมายาวนานหลายปี จนเกิดการตั้งคำถามเรื่องความเป็นประชาธิปไตยในกระบวนการทางการเมือง ในกรณีของประเทศมาเลเซียและอินโดนีเซียนั้น ได้สะท้อนให้เห็นการจับมือร่วมกันทางการเมืองเพื่อจัดตั้งรัฐบาล

อย่างไรก็ตาม วิทยากรได้ชี้ให้เห็นอย่างตรงกันว่า การจับมือร่วมกันทางการเมืองที่ก่อให้เกิดรัฐบาลผสมนี้ ไม่ได้เป็นการจับมือร่วมกันภายใต้อุดมการณ์ทางการเมืองอย่างเดียวกัน แต่เป็นการจับมือกันในลักษณะที่เป็นการได้รับผลประโยชน์บางอย่างร่วมกัน อย่างเช่น ในกรณีของประเทศไทย อาจารย์ Deasy กล่าวอย่างชัดเจนว่า การตั้งพรรคร่วมรัฐบาลนั้น ไม่ได้เกี่ยวข้องกับอุดมการณ์ทางการเมือง แต่เป็นกรณีที่แล้วแต่การเชื่อใจว่าจะเชื่อพรรคใดมาร่วมจัดตั้งรัฐบาลบ้าง ส่วนกรณีของประเทศมาเลเซีย อาจารย์ Khoo Ying Hooi ก็ได้กล่าวว่าการจัดตั้งรัฐบาลผสมของประเทศมาเลเซียเกิดจากการเจรจาเรื่องผลประโยชน์ทางการเมืองและการต่อรองกัน ซึ่งผู้นำของพรรคร่วมรัฐบาลบางพรรคยังคงมีคดีเรื่องทุจริตอยู่เสียด้วยซ้ำ แต่ก็สามารถร่วมจัดตั้งรัฐบาลได้ อย่างไรก็ตาม อาจารย์ Khoo Ying Hooi ได้ตั้งข้อสังเกตเพิ่มเติมว่าการจัดตั้งพรรคร่วมรัฐบาลของประเทศมาเลเซียมีลักษณะเหมือนการ “ถูกบังคับให้แต่งงาน” เพราะมีความจำเป็นเพื่อจัดตั้งรัฐบาลและรักษาผลประโยชน์

ทางการเมืองบางอย่างซึ่งไม่แน่ใจเหมือนกันว่าในระยะยาวเมื่อแต่ละพรรคต้องรักษาประโยชน์บางอย่างหรือประโยชน์ร่วมกัน จะทำให้แต่ละพรรคที่ร่วมรัฐบาลอยู่จะทำตามสิ่งที่สัญญาไว้กับประชาชนตอนหาเสียงได้หรือไม่ ซึ่งประสบการณ์เหล่านี้ได้โยกกลับมาสู่ประเทศไทยซึ่งกำลังอยู่ในช่วงการเจรจาเพื่อจัดตั้งรัฐบาลร่วมของ

หลาย ๆ พรรคเช่นกันว่า ถ้าหากได้รัฐบาลผสมสิ่งที่แต่ละพรรคโดยเฉพาะอย่างยิ่งพรรคเสียงข้างมาก จะทำตามสิ่งที่สัญญากับประชาชนไว้ได้หรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าหากสิ่งที่สัญญาไว้ตอนหาเสียงนั้นขัดต่อข้อตกลงร่วมของพรรคที่ร่วมรัฐบาล

การเคลื่อนไหว ของประชาชน ต่อการเลือกตั้ง : ความฝันและความหวังสู่ ประชาธิปไตยที่ยั่งยืน

ท่ามกลางปัญหาทั้งหมดเกี่ยวกับกระบวนการเลือกตั้งและผลการเลือกตั้งที่อาจไม่เป็นที่พอใจของประชาชนที่กล่าวมาข้างต้น วิทยากรทุกท่านได้ทิ้งท้ายไว้ในลักษณะเดียวกันว่า *การออกมาแสดงความไม่พอใจต่อการเลือกตั้งของประชาชนหรือการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องให้มีการเลือกตั้งที่เป็นธรรมนั้น แม้ว่าอาจจะยังไม่ได้สำเร็จตามข้อเรียกร้องทั้งหมดทุกประการ แต่อย่างน้อยก็ทำให้ประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้มีสิทธิเลือกตั้งรุ่นใหม่หันมาตื่นตัวและมีส่วนร่วมทางการเมืองมากยิ่งขึ้น* และการตื่นตัวในลักษณะนี้ก็ได้ทำให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาประชาธิปไตยโดยมากขึ้น ที่สำคัญ คนรุ่นใหม่ที่หันมาใช้สื่อโซเชียลมีเดียเผยแพร่ข้อมูล และความเห็น ก็ทำให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ง่าย จนทำให้เกิดการแสดงออกทางการเมืองมีมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

สุดท้าย วิทยากรทุกท่านได้ทิ้งท้ายเช่นเดียวกันว่า การตื่นตัวทางการเมืองของคนรุ่นใหม่ จะเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาประชาธิปไตยที่ยั่งยืนในกลุ่มประเทศประชาธิปไตยที่ถือว่าเพิ่งเกิดได้ไม่นานอย่างหลาย ๆ ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้

วันเวลา : วันจันทร์ที่ 22 เมษายน 2566 เวลา 9.00-16.00 น.

จัดโดย : สำนักวัฒนธรรมเพื่อประชาธิปไตย สถาบันพระปกเกล้า ร่วมกับ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สถาบัน IRASEC และ Heinrich Boll Stiftung

สถานที่ : ณ ห้อง Smart Class Room ชั้น 7 อาคารคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยากร : ชวงเช้า

1. Khoo YingHooi (Dpt. of International and Strategic Studies, University Malaya, Kuala Lumpur)
2. Cleo Anne A. Calimbahin (Dpt. of Political Science, De La Salle University, Manila)
3. Deasy Simandjuntak (National Chengchi University Taipei & ISEAS - Yusof Ishak Institute Singapore - Assoc Fellow)

ชวงบ่าย

1. ศ.ดร.สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์, คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. Chandarin Chum (Independent Researcher, Phnom Penh)

ดำเนินรายการ : ผศ.ดร.พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์, คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้สรุป : นางสาวชมพูนุท ตั้งถาวร นักวิชาการผู้ชำนาญการ สำนักวัฒนธรรมเพื่อประชาธิปไตย สถาบันพระปกเกล้า

ผู้ออกแบบ : นายรัชชดล รัตนวิเชียร พนักงานโสตทัศนศึกษา สถาบันพระปกเกล้า

CONTACT US

KPI-brief

LINE Official
สำนักส่งเสริมวิชาการรัฐสภา

☎ 02-141-9558

🌐 www.kpi.ac.th